ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

С.М. ГОЛУБ, аспірант

кафедри аграрного, земельного та екологічного права
імені академіка В.З. Янчука,

Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: svitlana12.golub@gmail.com

Н.В. ШИНКАРУК, кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. У статті досліджено особливості правового регулювання біоенергетики в Європейському Союзі, проаналізовано поняття біоенергетики та біопалива в українському та європейському законодавстві та виокремлені основні положення Директив Європейського Союзу, що стосуються заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, в тому числі, з біомаси.

Зокрема, встановлено, що у ЄС біоенергетика виступає провідним джерелом відновлюваної енергії для опалення та охолодження (88% всіх ВДЕ), що становить 16 % загального європейського кінцевого споживання енергії в цьому секторі.

Відтак, враховуючи попит та необхідність у використанні такого ресурсу, законодавче підґрунтя ЄС містить ряд принципів (засад) та візій, щодо врегулювання відносин у сфері виготовлення, обігу та знешкодження відходів від біопалива, як основної сировини для біоенергетики.

Зокрема, до основоположних засад в законодавстві ЄС щодо використання біоенергетики відносяться по-перше, принцип сталого виробництва та споживання біомаси, по-друге, запобігання щодо скорочення негативних наслідків при використанні цього ресурсу, по-третє, збільшення частки використання альтернативних джерел енергії до 75% кінцевого споживання енергії до 2050 року.

Ключові слова: біоенергетика, сталість, альтернативні джерела енергії, біопаливо

Актуальність.

На сьогодні питання зменшення використання традиційних джерел енергії, до яких відносять корисні копалини – нафту, газ, вугілля тощо,

займає основне місце у порядку денному провідних країн у всьому світі. Результати діяльності людей за тисячоліття бездумного використання природних ресурсів призвело до катастрофічних проблем та завдало над-

звичайної шкоди планеті, починаючи від глобального потепління і закінчуючи шкодою для здоров'я та життя самих людей. Відтак, останні 10 років активно обговорюється вектор зміни пріоритетів, а саме збільшення частки використання альтернативних джерел енергії. Враховуючи, що Україна є аграрною державою, для нас є досить актуальним вивчення досвіду Європейського Союзу щодо правового регулювання виготовлення та обігу біопалива як альтернативного джерела енергії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблемами правового регулювання використання альтернативних джерел енергії та, зокрема, біоенергетики в Європейському Союзі та в Україні займалися такі вчені, як: Є.В. Шульга, Ю.М. Рудь, С.А. Оболенська, Т.С. Новак, Т.Ф. Плахтій, Г.Ф. Кошлак, Кузьміна М.М. та інші.

Метою статті є дослідження принципів правового регулювання біоенергетики в Європейському Союзі.

Результати.

Людина, на нашу думку, є найнебезпечнішою істотою на планеті. Результати дій людини, залишають свій слід на всьому, і часто досить в негативному ключі. Відомий американський нейроендокринолог, професор біології, неврології та нейрохірургії у Стенфордському університеті Роберт Сапольскі у своїй книзі «Біологія поведінки: причини доброго і поганого в нас» писав: «ми діємо відповідно до певної стратегії. Поведінка людини буває різна: гідна осуду чи, навпаки, дивовижна, або ж неоднозначна – десь

посередині між цими двома полюсами. Що сталося за секунду, яка цьому передувала, і що спровокувало таку поведінку? Це парафія нервової системи...» (Сапольскі Роберт, 2021: 18). Вчений, одного разу навіть запропонував взагалі скасувати систему кримінального правосуддя спираючись на власні дослідження та розвиток нейронауки в цілому, або в меншій мірі зменшити вагу «псевдонауки» в судовій залі та збільшити справжню (мова йде про нейробіологію).

З однієї сторони, можна погодитися зі вченим, проте, слід враховувати, що від помилки не застраховані навіть вчені-нейробіологи. При цьому, досить буде доречно частіше використовувати отримані результати у дослідженнях щодо біології поведінки людини у правовій науці.

Отож, людина поки що є носієм як руйнування так і процвітання або ж балансу між цими двома процесами. Зокрема, це яскраво виражається і щодо використання природних ресурсів, в першу чергу, енергетичних. Адже це, чи не єдиний ресурс від якого залежить подальше комфортне життя кожного з нас. Ця тема як в Україні, так і в Європейському Союзі наразі – топова. Все частіше в засобах масової інформації можна почути про альтернативні джерела енергії, відновлювальну енергетику, зелену енергетику чи біоенергетику. На характеристики правових засад використання останньої зупинимося більш докладно.

Що таке біоенергетика? В українському законодавстві поняття «біоенергетика» відсутнє. У науковій доктрині це поняття трактується, як використання енергії біомаси (органіки, яка утворюється за рахунок фотосинтезу) (Основи екології, 2012). Слід відмітити, що в законодавстві

України закріплено лише поняття біомаси – це невикопна біологічно відновлювана речовина органічного походження, здатна до біологічного розкладу, у вигляді продуктів, відходів та залишків лісового та сільського господарства (рослинництва і тваринництва), рибного господарства і технологічно пов'язаних з ними галузей промисловості, а також складова промислових або побутових відходів, здатна до біологічного розкладу (ст. 1 Закону України від 14.01.2000 р. «Про альтернативні види палива»).

Здавалося би, використання енергії біомаси є гарною альтернативою для багатьох сільськогосподарських підприємств. Проте, станом на 2021 рік ця практика не є поширеною в Україні. Можливо секрет полягає в зацікавленості самої держави у підтримці такої альтернативного джерела енергії.

Що ж стосується ЄС, то за статистичними даними, біоенергетика виступає провідним джерелом відновлюваної енергії для опалення та охолодження (88 % всіх ВДЕ), що становить 16 % загального європейського кінцевого споживання енергії в цьому секторі. До прикладу, лідерами енергетичного використання біомаси в Європі є Литва (33,6 %), Фінляндія (33,5 %), Швеція (31,9 %), Естонія (26 %), Латвія (22,9 %). Найбільша частка біомаси у загальному внеску всіх відновлюваних джерел енергії має місце в Естонії (93,1 %), Латвії (87,6 %), Польщі (87,3 %), Фінляндії (86,3 %), Угорщині (85,7 %) («Перспективи розвитку ринку біомаси...», 2019: 6).

На сьогоднішній день, правове регулювання у вказаній сфері здійснюється, зокрема, на підставі Директиви (ЄС) 2018/2001 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018

р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел (далі – Директива ЄС 2018/2001) та Директиви 2009/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2009 р.

Слід звернути увагу на основоположні засади використання біоенергетики, які закріплені у законодавстві ЄС. По-перше, це принцип сталого виробництва та споживання біомаси (ст. 102 Директиви ЄС 2018/2001), по-друге, запобіжники, щодо скорочення негативних наслідків при використанні цього ресурсу (ст. 21, 44, 78 тощо Директиви ЄС 2018/2001), по-третє, ціль на збільшення частки використання альтернативних джерел енергії до 75 % кінцевого споживання енергії до 2050 року (ст. 19 Директиви ЄС 2018/2001). При цьому, слід нагадати, що біомаса – це додаткове альтернативне джерело для енергетики, яке з однієї сторони має свою користь, а з іншої може мати негативні наслідки при бездумному використанні.

Хотілось би окремо звернути увагу на положення, які містяться у Директиві (ЄС) 2018/2001, і згідно з якими виробництво біопалива має бути сталим. Насамперед, слід зазначити, що критерії сталості поширюються не на всі види біопалива, а виключно на транспортне біопаливо та «біорідину», що має енергетичне використання, не пов'язане із транспортом. Вказаний принцип застосовуються незалежно від того, де була вирощена сировина – усередині чи поза межами ЄС. Така політика має на меті створення довгострокової перспективи для інвестицій у стійке біопаливо з низьким ризиком спричинення прямої зміни землекористування з головною метою декарбонізації транспортної галузі. Дотримання загаль-

ного принципу частки поновлюваних видів палива може забезпечити визначеність для інвесторів та сприяти сталому розвитку альтернативних видів поновлюваного транспортного палива, включаючи передові види. Оскільки альтернативи з відновлюваних джерел можуть бути відсутніми або бути економічно неефективними для всіх постачальників палива, держави-члени повинні мати можливість проводити різницю між постачальниками палива і, у разі потреби, звільняти конкретні види постачальників від цього зобов'язання. Оскільки торгівля паливом на транспорті не пов'язана з труднощами, постачальники палива в державах-членах, які мають незначні обсяги відповідних ресурсів, можуть легко отримувати відновлювані види палива з інших джерел (ст. 83 Директиви ЄС 2018/2001).

Також, вищезазначеним документом встановлюються вимоги до скорочення викидів парникових газів, пов'язаних із використанням біопалива (ст. 2 Директиви ЄС 2018/2001), обмеження щодо вирощування біомаси на окремих категоріях земель. До прикладу, непряма зміна землекористування відбувається, коли вирощування сільськогосподарських культур для отримання біопалива, біорідин та палива з біомаси витісняє традиційне виробництво сільськогосподарських культур для харчових і кормових цілей. Додатковий попит на виробництво перших збільшує тиск на землі і може призвести до перетворення сільськогосподарських угідь на території з високим рівнем вуглецю, такі як ліси, водно-болотні угіддя та торфовища, що сприятиме підвищенню викидів парникових газів (ст. 81 Директиви ЄС 2018/2001).

Зокрема, у преамбулі Директиви

2015/1513/ЄС, декларувалось, що величина викидів парникових газів пов'язана з непрямим землекористуванням та сама зміна використання земель може звести нанівець частину або всю економію викидів парникових газів окремих біопалив, біорідин або палива з біомаси. Хоча існують ризики, пов'язані з непрямими змінами землекористування, дослідження показали, що їх масштаби залежать від ряду факторів, зокрема, від виду сировини, що використовується для виробництва палива, рівня та додаткового попиту на сировину, викликаного використанням біопалива, біорідин та палива з біомаси (п. 5).

Вітчизняні вчені, також висловлюють свої занепокоєння стосовно обсягів використання біомаси, зокрема, Г.В. Кошлак та А.М. Павленко до недоліків біомаси відносять великі коливання хімічного складу (азоту, хлору, лугів) та вмісту води, тенденцію до утворення смол і низьку температуру плавлення золи (Кошлак & Павленко, 2021: 31), що може негативно впливати на навколишнє середовище та якість життя людини.

Повертаючись до положень Директиви ЄС 2018/2001, слід також згадати і екологічні вимоги, які встановлено до вирощування сільськогосподарської сировини, що переробляється на біопаливо, зобов'язання соціального характеру (забезпечення продовольчої безпеки під час виробництва біопалива та ін.) (ст. 82 Директиви ЄС 2018/2001). До того ж, Директива ЄС 2018/2001 зобов'язує впроваджувати заходи, спрямовані на гарантування надання достовірної інформації про дотримання вимог сталості для біопалив. На думку, С. Кандула, існує три шляхи продемонструвати відповідність критеріям: а)

визнання національних добровільних схем, які охоплюють один чи декілька вимог сталості на рівні ЄС; b) дво- та багатосторонні угоди з третіми країнами, та c) національними схемами підтвердження (Кандул, 2010: 18).

Висновки і перспективи.

Таким чином, правове регулювання відносин щодо виробництва і використання альтернативних джерел енергії, у т.ч., і біопалива, в ЄС базується на засадах сталого виробництва та споживання біомаси. Вказаний принцип має бути закріплено і у законодавстві нашої країни, що сприятиме забезпеченню стійкості економіки, зменшить негативний вплив на екосистеми та забезпечить енергетичну незалежність аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Сапольскі Роберт. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас / пер. з англ. Олена Любенко. Київ: Наш Формат, 2021. 672 с.
2. Основи екології: підручник / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О.П. Гавриленко. Київ: Знання, 2012. 558 с.
3. Перспективи розвитку ринку біомаси в ЄС і Україні. Вплив використання біомаси на зміну клімату: посібник. OpenEurope, 2019 р. URL: https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/05/USPP_Biomass.pdf (дата звернення: 10.11.2021 р.).
4. DIRECTIVE 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of December 11, 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=fr> (дата звернення: 10.11.2021 р.).
5. DIRECTIVE 2009/30/EC of the European Parliament and of the Council of April 23,

2009 amending Directive 98/70/EC as regards the specification of petrol, diesel and gas-oil and introducing a mechanism to monitor and reduce greenhouse gas emissions and amending Council Directive 1999/32/EC as regards the specification of fuel used by inland waterway vessels and repealing Directive 93/12/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/30/oj> (дата звернення: 10.11.2021 р.).

6. DIRECTIVE (EU) 2015/1513 of the European Parliament and of the Council of September 9, 2015 amending Directive 98/70/EC relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Directive 2009/28/EC on the promotion of the use of energy from renewable sources URL: <https://www.ecolex.org/details/legislation/directive-eu-20151513-of-the-european-parliament-and-of-the-council-amending-directive-9870ec-relating-to-the-quality-of-petrol-and-diesel-fuels-and-amending-directive-200928ec-on-the-promotion-of-the-use-of-energy-from-renewable-sources-lex-faoc148405/> (дата звернення: 10.11.2021 р.).
7. Кошлак Г.В., Павленко А.М. Перспективи енергетичного використання біомаси в Україні. Науково-технічний журнал. 2021. № 1 (23). С. 22–32.
8. Кандул С. Вимоги сталості до біопалива в ЄС: наслідки для виробників сировини в Україні, 2010. 34 с.

References

1. Sapolski, Robert (2021). Bioloohia povedinky. Prychyny dobroho i pohanoho v nas / per. z anhl. Olena Liubenko. Kyiv: Nash Format, 672 (in Ukrainian).
2. Osnovy ekolohii (2012) / Ya.B., Oliinyk, P.H., Shyshchenko, O.P., Havrylenko. Kyiv: Znan-nia, 558 (in Ukrainian).
3. Perspektyvy rozvytku rynku biomasy v YeS i Ukraini. Vplyv vykorystannia biomasy na zminu klimatu (2019). Available at: https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/05/USPP_Biomass.pdf (in Ukrainian).

4. DIRECTIVE 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of December 11, 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2001&from=fr> (in English).
5. DIRECTIVE 2009/30/EC of the European Parliament and of the Council of April 23, 2009 amending Directive 98/70/EC as regards the specification of petrol, diesel and gas oil and introducing a mechanism to monitor and reduce greenhouse gas emissions and amending Council Directive 1999/32/EC as regards the specification of fuel used by inland waterway vessels and repealing Directive 93/12/EEC. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/30/oj> (in English).
6. DIRECTIVE (EU) 2015/1513 of the European Parliament and of the Council of September 9, 2015 amending Directive 98/70/EC relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Directive 2009/28/EC on the promotion of the use of energy from renewable sources Available at: <https://www.ecolex.org/details/legislation/directive-eu-20151513-of-the-european-parliament-and-of-the-council-amending-directive-9870ec-relating-to-the-quality-of-petrol-and-diesel-fuels-and-amending-directive-200928ec-on-the-promotion-of-the-use-of-energy-from-renewable-sources-lex-faoc148405/> (in English).
7. Koshlak, H.V. & Pavlenko, A.M. (2021). Perspektyvy enerhetychnoho vykorystannia biomas v Ukraini. Naukovo-tekhnichnyi zhurnal, 1 (23): 22–32 (in Ukrainian).
8. Kandul, S. (2010). Vymohy stalosti do biopalyva v YeS: naslidky dlia vyrobnykiv syrovyny v Ukraini, 34. Available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/Agriculture_dialogue/2010/PP29_Final.UKR.pdf (in Ukrainian).

S.M. Holub & N.V. Shynkaruk (2021). LEGAL ASPECTS OF THE USE OF BIOENERGY IN THE EUROPEAN UNION. *Law. Human. Environment*, 12(4): 72-77.

<https://doi.org/10.31548/law2021.04.009>

Summary. *The article explores the features of the legal regulation of bioenergy in the European Union, analyses the concepts of bioenergy and biofuels in Ukrainian and European legislation and highlights the main provisions of the European Union Directives, concerning the promotion of the use of energy from renewable sources, including biomass.*

In particular, bioenergy has been identified in the EU as the leading source of renewable energy for heating and cooling (88 per cent of all RES), representing 16 per cent of the total European final energy consumption in this sector.

Consequently, in view of the demand for and the need to use such a resource, the EU legislative framework contains a number of principles (bases) and mandates for regulating the relationship in the area of manufacturing, handling and decontamination of waste biofuels as a primary feedstock for bioenergy.

In particular, the fundamental principles of the EU bioenergy legislation are, first, the principle of sustainable production and consumption of biomass, and second, the prevention of reduction of negative impacts from the use of this resource, Third, increasing the share of alternative energy sources to 75 % of final energy consumption by 2050.

Keywords: *bioenergy, permanence, alternative energy sources, biofuels*